

Communicatie moet erfafspoeling terugdringen

Veel sloten in Nederland zijn verontreinigd. Het erfafspoelwater op veehouderijen is één van de grote boosdoeners. Perssappen en percolaat uit voer- en mestopslag stromen bij regenval het oppervlaktewater in. Al ruim veertig jaar zijn de lozingen verboden. Toch vinden ze nog steeds plaats. Een landelijke werkgroep met verschillende waterschappen houdt zich sinds 2005 met de problematiek bezig. Na eigen onderzoek met verontrustende uitkomsten, gaan ze de veehouders nu gericht informeren. Met een communicatieoffensief hoopt de werkgroep de waterkwaliteit binnen enkele jaren op te krikken naar het niveau van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

„Er is ons veel aan gelegen om het oppervlaktewater weer schoon te krijgen. We willen dat het lozen van erfafspoelwater stopt. Er moet nu echt iets gedaan worden.” Inspecteur Riens Buwalda van het Wetterskip Fryslân kan niet wachten om veehouders de komende tijd aan te spreken op de problematiek. Hij zit in de Landelijke Werkgroep Erfafspoeling die de lozingen al enkele jaren onderzoekt. De situatie is ernstig. Sinds 2000 is het agrarische bedrijven niet toegestaan om verontreinigd hemelwater te lozen in het oppervlaktewater. Het verbod is onder meer vastgelegd in het Lozingenbesluit open teelt en veehouderij (LOTV) dat sinds 2000 van kracht is. Desondanks vinden de lozingen nog steeds plaats, zo blijkt de laatste jaren

uit verschillende onderzoeken.

Het oppervlaktewater raakt verontreinigd wanneer regenwater op een verhard erf in contact komt met alles wat er op het erf ligt. Vanuit de silo's gaat het vooral om perssappen en percolaat van mest en voer als gras- en maïskuil. Ook koevoer op het erf is een sterke bron. Wanneer geen goede maatregelen worden getroffen door de veehouders, transporteert het regenwater de stoffen naar sloten en ander oppervlaktewater. Deze stoffen halen veel zuurstof uit het oppervlaktewater. Hierdoor sterft het leven af en kunnen blauwalgen ontstaan. Het oppervlaktewater wordt zodoende ook nog eens ongeschikt om in te zwemmen. En het kan niet meer dienen als drinkwater voor vee.

Tekst: Casper Ferwerda

.....
Op de foto een zogenaamde Agrowadi, een zuiveringssysteem dat in pilotprojecten voor erfafspoelwater is toegepast. Het is een soort helofytenfilter, maar dan eenvoudiger uitgevoerd.

Foto: Wetterskip Fryslân
.....

Werkgroep

De problematiek wordt in 2000 goed in beeld gebracht door het Waterschap Zuiderzeeland. Uit onderzoek blijkt dat erfafspoeling van veehouderij-bedrijven een grote bron van verontreiniging van het oppervlaktewater vormt. De afspoeling bestaat onder meer uit stikstof (31 keer overschrijding van de referentiewaarde) en fosfor (140 keer overschrijding). Diverse waterschappen voeren daarop ook een onderzoek uit. Net als Zuiderzeeland concluderen ze dat door erfafspoeling grote concentraties verontreinigde stoffen in het oppervlaktewater terecht komen. Enerzijds blijken de veehouders zich onvoldoende bewust van dit probleem. Anderzijds schieten de genomen preventieve maatregelen en de handhaving tekort.

Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten roept het Platform Landbouwmismissies de landelijke Werkgroep Erfafspoeling in het leven. Daarin zijn elf waterschappen, de Unie van Waterschappen (UvW), de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) en Rijkswaterstaat Waterdienst vertegenwoordigd. Ook Jan Broos van adviesbureau Broos Water zit in de werkgroep. Hij keek na het onderzoek van Zuiderzeeland in 2000 samen met het waterschap naar oplossingen voor de problematiek. Broos: „We hebben met de werkgroep gekeken of we met een regionaal of landelijk probleem te maken hadden. Het laatste bleek het geval. Na de inventarisatie hebben we ook gekeken naar oplossingen voor veehouderijen om erfafspoeling tegen te gaan, zoals bezinksloten, cascadegreppels en helofytenfilters.”

Schokkende resultaten komen er in 2008, wanneer de werkgroep negentien ‘schone’ veehouderijen uit het hele land onder de loep neemt. De bedrijven zouden op papier over goede voorzieningen beschikken om de verontreiniging van oppervlakte-

water door erfafspoeling tegen te gaan. Steekproeven wijzen heel wat anders uit. De kwaliteit van het erfafspoelwater ligt bij slechts 32 procent van de veehouderijen onder de referentiewaarde van 11 vervuilingseenheden (ve). Van de bedrijven die hoger scoren, ligt het gemiddelde op ruim 87 ve. Even hoog als bedrijven die weinig tot geen maatregelen hebben getroffen. De hoogste concentraties worden gemeten bij veehouderijen in Lattrop-Breklenkamp (115 ve), Nieuw Vossemeren (116 ve) en de ‘moeilijk te verklaren’ uitschieter in het Twentse Hengevelde (365 ve). Buwalda: „We zijn behoorlijk geschrokken. Van de bedrijven waarvan we dachten dat ze schoon waren, kon de helft niet voldoen aan de norm. Het was nog erger dan rioolwater.” Voor de hoge scores geeft de werkgroep een aantal oorzaken. De scheiding van de bedrijven tussen schoon en vuil water is niet effectief. Zo worden bezinkputten en straatkolken niet goed bediend en schoongehouden, waardoor de kans op vermenging met regenwater toeneemt. Ook wordt ruwvoer en mest (tijdelijk) opgeslagen op het erf of in een sleufsilos zonder opvangvoorzieningen en is de voeropslag niet schoon genoeg.

Bewustwording

Veehouders zijn zich onvoldoende bewust van het ontstaan van erfafspoeling, zo concludeert de werkgroep. Ze werken daardoor niet schoon genoeg op hun bedrijf. Buwalda: „Wij nemen monsters van het water en zien dat het niet in orde is. De veehouder ziet alleen de kleur van het erfwater. Als het water licht is, denken ze dat het wel in orde is, bij een bruine kleur is het fout. Maar ook in licht water zitten zuurstofbindende stoffen, zo blijkt uit monsternames. Het gedrag van veehouders moet dus veranderen. Er moet een knop om.” Dat de veehouders tekort schieten, is volgens Buwalda lang niet altijd te wijten aan bereidwilligheid van veehouders. De wil om de problematiek aan te pakken is er wel, maar ze kunnen vaak niet investeren in noodzakelijke maatregelen. „Hygiëne op het erf is erg belangrijk”, vertelt Buwalda. „Niet alleen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater, maar ook voor het vee. De veehouders beseffen dit ook en begrijpen dat je vuil water niet kunt lozen in het oppervlaktewater. De redenatie is dan dat ze de laatste jaren te maken hadden met lage melkprijzen. En wanneer je niets verdient, kun je ook niet investeren in maatregelen. Er zijn overigens ook relatief goedkope oplossingen mogelijk, zoals goten aan stallen die het regenwater apart van het erf afvoeren naar het oppervlaktewater. Wij proberen de veehouders daar nu goed over te informeren.”

.....
Het oppervlaktewater kan verontreinigd raken wanneer regenwater in contact komt met perssap uit ingekuilde producten.

Fotografie: Broos Water

.....

Om alle neuzen dezelfde kant op te krijgen, heeft de werkgroep een folder en website goedboerenerf.nl gemaakt. „De folder gaat naar alle veehouders in Nederland”, zegt Broos. „We hebben er 60.000 laten drukken. De verspreiding gaat via alle 25 waterschappen. In de meeste gevallen wordt de folder verstuurd met de nieuwsbrief van de waterschappen. Maar ze worden ook toegestuurd met een begeleidende brief of uitgedeeld bij informatiebijeenkomsten.” Buwalda: „In de folder geven we informatie over de eerdere onderzoeken en de maatregelen die de veehouders kunnen nemen. Ook andere gerelateerde bedrijven, zoals aannemers, gaan we benaderen en uitleggen hoe ze een erf moeten inrichten om erfafspoeling te voorkomen.” De folder verwijst naar de website. Daar komt onder andere het Activiteitenbesluit aan bod waar het LOTV in wordt opgenomen. Naar verwachting gebeurt dit in 2012. Het LOTV komt daarmee als zelfstandig besluit te vervallen. Buwalda: „Verder kunnen veehouders er allerhande praktische informatie vinden over het erf, de opslag van ruwvoer en mest, het voertransport, koeverkeer en het schoonmaken van machines.” Naast de folder en de website heeft de werkgroep bij de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) Nederland aangeboden om informatieavonden te verzorgen. Het Wetterskip Fryslân heeft dit in 2010 al eens gedaan voor de Agrarische Jongeren Friesland. Buwalda: „Ik heb ze laten zien wat er aan de hand is en hoe ze hun bedrijf kunnen inrichten. De aanwezigen kwamen met tekeningen van hun bedrijf. Vervolgens hebben we een praktijkdag op twee bedrijven gehouden om aanwijzingen te geven.”

Praktijkdag handhavers

Het onderzoek van de Werkgroep Erfafspoeling onder de negentien schone bedrijven heeft ook aangetoond dat de beeldvorming bij handhavers moet worden bijgesteld, stelt Buwalda. „We hebben geleerd dat we anders naar bedrijven moeten kijken. Een bedrijf kan erg netjes lijken, terwijl er toch sprake is van hoge milieubelasting. Blijkbaar doen we zelf ook iets niet goed.” Broos Water gaat daarom nieuw lesmateriaal voor inspecteurs ontwikkelen, samen met de leden van de Werkgroep Erfafspoeling. Hier is eind april een begin mee gemaakt. „Via bijscholing krijgen de inspecteurs uitgelegd waar ze op moeten letten”, zegt Buwalda. „Er zal onder meer aandacht worden besteed aan de voersilo's. Die zorgen voor de belangrijkste verontreiniging. Ook het erf moet bezemschoon zijn. Daar moeten we goed op toezien.” De bijscholing bestaat uit een praktijkdag bij een

veehouderij in Hardenberg waar al de nodige maatregelen conform het Activiteitenbesluit zijn genomen. „In juni 2010 was er al een themadag erfafspoeling voor toezichthouders”, vertelt Broos. „We nemen de handhavers nu mee naar een geselecteerd bedrijf om te kijken naar de praktijk. De training is noodzakelijk. Het LOTV is sinds 2000 van kracht maar sindsdien vinden nog steeds lozingen plaats. Dan heeft de handhaving blijkbaar gefaald. Vaak zijn de handhavers zich niet bewust van de problemen en zijn ze niet goed op de hoogte van de, soms simpele, oplossingen. Voor de afvoer van perssap werd bijvoorbeeld lang gedacht dat een dun buisje naar een opslag en een dikkere naar de sloot goed was. Dat blijkt na onderzoek niet zo te zijn.”

Het uiteindelijke doel van de Werkgroep is dat bij veehouders een honderd procent scheiding komt van vuil en schoon water. Regenwater dat van een veegschoon en aaneengesloten verhard erf of een lege silo stroomt, mag wel in het oppervlaktewater geloosd worden. Het afvalwater moet worden opgevangen en afgevoerd naar een opslag, zoals een kelder onder een silo. „Het oppervlaktewater moet ontzien worden, daar doen we al het mogelijke voor”, aldus Buwalda. „We hebben maar heel weinig schoon zoet water op onze planeet. Daar moeten we zuinig op zijn.”

.....
Nadere inlichtingen:

- Riens Buwalda,
Wetterskip Fryslân,
rbuwalda@wetterskipfryslan.nl,
06 46172108
 - Jan Broos, Broos Water,
j.broos@brooswater.nl,
06 24461868
www.goodboerenerf.nl
-

Elektronisch gestuurd

De voorzieningen die door de Werkgroep Erfafspoeling de afgelopen jaren zijn bekeken, blijken uiteindelijk onvoldoende robuust, stabiel en betrouwbaar. Geen systeem is in staat om onder alle omstandigheden naar behoren te werken, hoewel preventieve maatregelen, zoals het apart opvangen van perssappen en het schoon houden van het erf, kunnen bijdragen. Buwalda: „De maatregelen helpen allemaal wel een beetje, maar het ei van Columbus zit er niet tussen.” Om vuil en schoon water te scheiden, kijken het Wetterskip Fryslân en Broos Water nu naar de mogelijkheden van een elektronisch gestuurde klep. Die kan in bestaande putten of leidingen ingebouwd worden. Daarbij moet wel een afvoer naar een opslagvoorziening voor vuil water aangelegd worden. „Met een elektronisch gestuurde klep wordt het voor de veehouder eenvoudiger om erfwater te scheiden”, aldus Buwalda. „In de klep zit een sensor die meet of het water schoon of vuil is. We proberen hem tegemoet te komen door mogelijkheden aan te reiken om maatregelen te nemen.” Broos: „Nu worden in opvangvoorzieningen wel met de hand bedienbare kleppen gebruikt, het zogenaamde first flush systeem, toch blijkt dat niet goed te werken. Met de automatische kleppen willen we de invloed van de veehouder terugbrengen.” Het project bestaat uit het ontwikkelen van methoden om erfafspoelwater te detecteren en software om de vloeistoffen te sturen. Ze worden getest in een laboratorium op betrouwbaarheid, functionaliteit en effectiviteit. Eventueel volgt een praktijkonderzoek met tien bedrijven in het land. De eerste laboratoriumproeven zorgen nog niet voor een eureka-gevoel, zegt Buwalda. „Maar we blijven voorlopig doorgaan met testen”, aldus Broos. „De resultaten zijn hoopgevend.”